

Akreditovaný vzdělávací program
Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným
tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ, realizovaný v rámci projektu reg. č.
CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000305

Vzdělávací materiály

Vzdělávací program byl akreditován MŠMT v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických
pracovníků pod č. j.: MSMT-508/2018-1-26

Centrum pro kulturní a sociální studie, z.s.
Praha 2019

Projekt

Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ, reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000305
je spolufinancován Evropskou unií.

Vzdělávací materiály

k akreditovanému vzdělávacímu programu Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ, č. j. akreditace: MSMT-508/2018-1-26

© Centrum pro kulturní a sociální studie, z.s.
Praha 2019

David Zábbranský

- David Zábbranský (* 1977) studoval právo a mediální vědy. V nevládních organizacích se zabýval problematikou lidských práv. První knihu (s titulem *Slábnost pro každou jinou pláž*) vydal v roce 2006, v r. 2007 za ni získal Magnesium Literu za objev roku. Žije v Praze.

David Zábbranský - dílo (výběr):

- *Slabost pro každou jinou pláž*, 2006 – román
- *Šternův pokus milovat*, 2008 – román
- *Hudba! Konečně!*, 2010 – rozhlasová hra
- *Edita Farkaš*, 2011 – novela
- *Martin Juhás čili Československo*, 2015 – román; nominace na Magnesiu Literu za prózu 2016
- *Herec a truhlář Majer mluví o stavu své domoviny*, Studio Hrdinů 2016 – text divadelní hry
- *Za Alpami, Větrné mlýny*, 2017 – román

Slabost pro každou jinou pláž

- **Anotace**

- Jak vypadá humanistický tanec v rozvalinách koncentračního tábora? Je láska výrazem touhy stát se bordelmamá celého světa? Jsme šťastni, když nekonečně dlouho odpočíváme na pláži demokracie? – A proč, když se podíváme kolem sebe, vidíme jen proudy aut?

Debut mladého českého autora opouští zavedená klišé české prózy. Elegantně a vtipně, originální románovou formou - *bildungsroman* bez morálky a bez vývoje - promítá životy záměrně schematizovaných postav, symbolů a obětí svých kultur na plátna tak rozdílných témat, jako jsou utrpení a turismus, Osvětím a dobrosrdečnost, konec dějin a make-up.

Bereme do rukou ručníky. Proti Osvětími je všechno sranda. – Stud za vlastní holý zadek vystřídaly rozpaky z ubohosti vlastního myšlení.

Výběr z pozitivní recenze T. Fojtíka (2007) - Slabost pro každou jinou pláž

- Přiznávám, obtížně. Není to pohodová knížka, která by se dala vzít s sebou do autobusu při cestě do práce. Protože její čtení vyžaduje stoprocentní nasazení - soustředění. Tahle knížka se nedá jen přečíst, ale musí se vstřebat. Je to něco, co bych soukromě nazval románo-esej, úvahový román atd. Jestliže teď někomu napadlo, že to zavání Kunderou - není daleko od pravdy. Vlastně je tento pocit přímo trefou do černého. Při čtení jsem se nemohl zbavit dojmu, že Zábranský je Kunderou natolik ovlivněný, že de facto kopíruje jeho styl. Nemá cenu spekulovat, jestli to bylo cíleně - aby napsal velkou literaturu a nebo mu prostě tento styl přesně seděl k tomu, co chtěl touto knížkou říct, ale podobnost například s Nesmrtelností je velmi okatá. Nechci vzbudit dojem, že to odsuzuji, jen mi přijde, že na debut to je poměrně velké sousto.

Pokračování recenze – Za každou jinou pláž

- David Zábranský si dal vysoký cíl - psát beletristický esej o současném světě. Je poznat, že s knížkou si dal hodně práce, je plna zajímavých myšlenek a postřehů, úvahy jsou inspirující, podnětné. Podobně jako třeba v Nesnesitelné lehkosti bytí je příběh roztržtěn a střípky se objevují spíše jako doplnění eseje - tedy děj knihy není to, na čem je kniha postavena. Ale paradoxně je to nejsilnější stránkou celé knížky. Možná by dějová linie vystačila na samostatný román. Autor se ale při toku vyprávění chytá každé příležitosti odběhnout od děje a rozprávět se - tu o Ugandě, tu o Osvětimi...o lidských vztazích a o životě ve světě, který je kolem nás takový, jaký je a který nezměníme.
- Pokud jste ochotni přistoupit na to, že příběh moderního románu nemusí být ucelený, je to tím pravým do vaší knihovničky. Máte-li rádi Kunderu, může být zajímavé porovnat tuhle knížku s Nesnesitelnou lehkostí. Rozhodně by ale Slabost pro každou jinou pláž neměla být ignorována, protože v rámci české literární scény se jedná o nadprůměrnou práci. (2007 Tomáš Fojtík)

Už předchozí recenze ukazuje, čím se i další prózy Davida Zábranského budou vyznačovat. Přirovnání k Milanu Kunderovi nemusí být v současném českém kulturním kontextu jednoznačně pozitivní. Nicméně recenzent Fojtík hodnotil Zábranského prvotinu kladně.

- Povšimněme si základních prvků hodnocení:

- Roztříštěný příběh
- Děj není považován za to hlavní
- Ne zcela běžný způsob kompozice
- Eseje – jejich hodnocení je dvojznačné, jsou natolik důležité, že je nutné je zmínit, ale zcela neodpovídají očekávání čtenáře (recenzenta) proto je „vyvolán“ Milan Kundera
- A to přesto, že tradice esejí v románu je možné vystupovat ve středoevropském prostoru přinejmenším k Robertu Musilovi (Muž bez vlastností) nebo k Hermannu Brochovi (Smrt Vergiliova)

Negativní recenze J. Jílka, Zábranského románu *Za každou jinou pláž (výběr) (I)*

- Román debutujícího Davida Zábranského zaujme na první pohled výraznou fotografií na obalu, jejíž laciná efektivnost ovšem poněkud zakrývá jistou formu obsahové prázdnoty. Podobně jako s touto fotografií je tomu i s názvem knihy, potažmo s románem jako takovým. Zábranský od prvních stránek neskrývá své vysoké literární ambice, jeho zřetelným záměrem je napsání velkého komplexního románu, který svými tématy přesahuje hranice české kotliny, který je zároveň generační výpovědí a který je schopen vystihnout „ducha doby“ (jak je uvedeno v podtitulu). Při této titánské zaslepenosti a umanuté snaze o mnohovrstevnatý románový text nového stříhu (v útržkovité formě poznámek – viz opět podtitul) však Zábranský zapomíná na velmi důležitý faktor: přívětivost ke čtenáři.

Negativní recenze J. Jílka (II)

- V této souvislosti snad nejvíce dráždí autorův literární snobismus. Autor vystupující z textu působí krajně nesympatickým dojmem především neutuchající snahou dokázat si vlastní vysoké intelektuální niveau. V exponovaných místech působí text jako grafomanská autoterapie plná nefunkčních aforismů („Fotografie nedokáže zprostředkovat bolest.“, „Vzpomínky *jsou* opilost.“), otravných pseudomouder („Ale člověk je přece světlem a stínem vrženým do dvou stran: z *poloviny* jsme stínem toho, co jsme byli, z *druhé poloviny* světlem a stínem toho, čím *chceme být*. Utíkáme před sebou – k sobě. Dokud se nezastavíme, *jsme*.“) a neustálého poučování. V některých místech textu přitom autor ukazuje cit pro trefnou a neotřelou formulaci či pro výraznou slovní hříčku („Nejdřív Prado, potom Prada.“, „Střed Prahy není centrem, ale epicentrem.“). Těchto dynamických pasáží je ale v textu tak málo, že působí jako polití živou vodou, čímž paradoxně usvědčují zbytek textu z jednoduše a monotónnosti.

Negativní recenze J. Jílka (III)

- Román *Slabost pro každou jinou pláž* je krajně nepříjemným čtenářským zážitkem, který řada čtenářů neabsolvuje do samého konce a u kterého bude řada čtenářů spílat jeho autorovi. Sám Zábranský v několika rozhovorech charakterizuje svůj román jako šaškárnu a past na kritiky, která si je dobře vědoma kvazifilozofičnosti řady pasáží i celkového konceptu a která vznikla v rámci autorského záměru popisovaného jako „hra na vážnost“. Pokud je *Slabost pro každou jinou pláž* pouze hrou na vážnost, je tato hra dovedena k naprosté dokonalosti. Pro čtenáře to ovšem nehraje roli. V jeho rukách se objevuje v mnoha ohledech podprůměrný román – buď podprůměrný v souladu s tajným záměrem autora, nebo prostě jen podprůměrný. (Jan Jílek, Aluze 2008)

Specifika literárních kritik některých větších serverů – např. Aktuálně.cz, a dalších

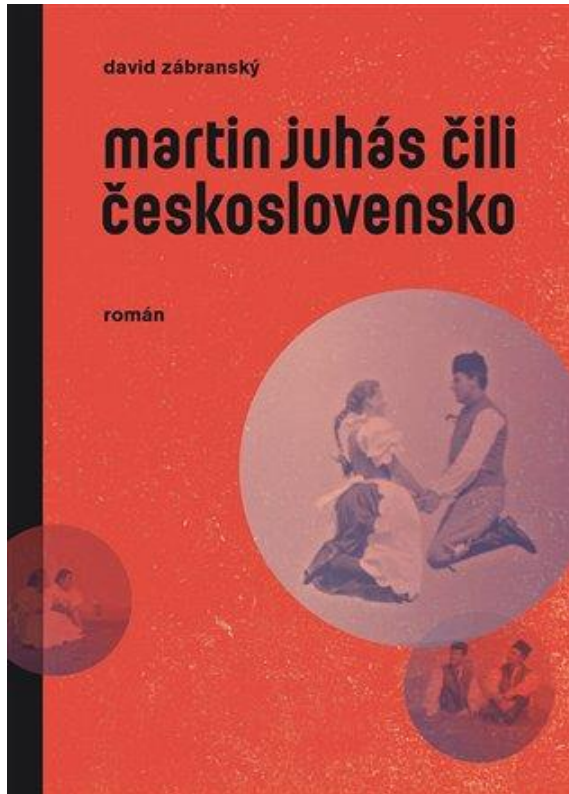
- Rychlá reakce – aktuálnost
- Možnost bezprostředního vložení rozhovoru s autorem/autorkou
- Možnost porovnání dotyčného textu s jinými aktuálními texty (bohužel málo využívané)

- Negativem je nedostatečná redakční úprava
- Faktické chyby v recenzi, tj. někdy se recenzent např. splete v reáliích textu
- Průběžné měnění recenze vzhledem např. ke komentářům. Zavrženíhodná praktika, která se bohužel čas od času stále ještě objevuje. Když jsou např. recenzentovi vyčteny chyby v jeho textu, „potichu“, nepřiznaně text změnit, namísto toho, aby byla oprava přiznána atp.

Nenáhodné setkání českých fašistů a psa Žeryka

David Zábranský se vrací jako pozoruhodný vypravěč (výběr z recenze Petra A. Bílka, Respekt 2015) (I)

- Román je opulentní hostinou nejrůznějších typů vypravěčství. Při četbě se vybaví Rabelais, Sterne, Vančura, ale i Márquez a s ním celý magický realismus Latinské Ameriky, i když centrem děje jsou Strakonice. Vypravěč sice to, co píše, označuje za kroniku, ale styl má k záznamu faktů hodně daleko. Vypravování neustále upomíná na svoji „udělanost“ – na to, že vzniká ve vypravěčově myslí a je hlavně jazykovým výtvozem.
- Hrabalův Haňta kdysi v Příliš hlučné samotě do svých balíků pečlivě skládal krvavé papíry z řeznictví i nejlepší kulturní díla minulosti. Také Zábranského vypravěč se baví kombinováním známých reálných událostí a osob československé historie s méně známými prvky historie každodennosti a hmotné kultury. Vůdce českých fašistů Radola Gajda se tak při volebním turné setkává ve Strakonících s kočovným loutkářem Skupou, který tam tentýž večer vodí loutky Spejbla a Hurvínka a k ránu v opilosti předvede Gajdovi i Žeryka, zatímco někdejší legionář dostane od místních sedláků jako výraz podpory automobil Praga Piccolo Luxus Business Coupé.

Martin Juhás čili Československo

z recenze P. A. Bílka (II)

- Vypravěč tu totiž vskutku vypráví. Třeba že titulní postava vystoupí před porodem z lůna matčina, ovlivní dění ve světě a zas se do lůna vrátí. Martin Juhás se nicméně nestane hlavní postavou, natož pak něčím, co by dějinami řádně hýbalo, i když je v titulu přiřazen na roveň celému Československu. Místo toho vzduchem čas od času poletují ryby a magickou moc vyzařuje tajemný dřevěný klínek, z něhož někdy prýští voda. Právě v tomto ohledu se vyjevuje rozdíl, který vyzdvihuje román vysoko nad hladinu současné české prózy. Její valná část využívá fádniho vypravěče-reportéra, který je zaměstnán, aby odvyprávěl, co a jak se stalo. Na víc nemá sílu, chuť ani talent. Jako u pokladny supermarketu hrne jednotlivé epizody přes skener tak, jak přicházejí na pásu dění. (Petr A. Bílek)

Martin Juhás čili Československo

- Přestože Martin Juhás nezískal žádnou významnou literární cenu, je to jeden z mála románů, který velmi originálním způsobem literárně reflektuje období 1. republiky. Pozorný čtenář uslyší češtinu, Poláčka nebo Basse, i když to zdaleka není to nejpodstatnější. Kdyby bylo vydání knihy „lépe načasované“ tj. na r. 2018, kdy se oslavy novodobé české státnosti budou provozovat při různých příležitostech, jistě by upoutal mnohem více pozorností.
- Z kulturního hlediska je tento román přelomový v tom, že se prověřený autor vydal směrem objevování Československa.
- Důležité je i to, že jeho centrem není Praha ale Strakonice.
- Zábranský vtipně a s nadhledem shrnuje naše „poznání“ o 1. republice, v situaci, kdy Česká republika, existuje již o několik let déle nežli 1. republika trvala (skutečnost, která se netěšila příliš velké pozornosti, když k ní došlo).

Shrnutí románů *Martin Juhás čili Československo a Slabost pro každou jinou pláž*

- Před tím, nežli se budeme zabývat posledním románem D. Zábranského, připomeňme si několik základních postřehů, které se objevovaly, jak v pozitivní tak negativní reflexi.
- V jeho románech se pracuje s příběhem jinak nežli (čtenáři – recenzenti) očekávají
 - Používá často esejistickou formu
 - Což (čtenáře – recenzenty) znepokojuje. Výsledkem toho je připomenutí textů M. Kundery
 - Děj pro Zábranského není možná to nejdůležitější, spíše to je reflexe, která je však možná právě jen mezi esejí a nspecifickým dějem
 - Frustrace očekávání realisticko-psychologického románu je buď akceptována jako důležitá čtenářská zkušenost
 - Nebo odmítnuta jako „přezíravé“ vyprávění, které je čtenářsky „nepřívětivé“.
 - Tato kritika se bude objevovat i nadále

Texty Záborského jsou vnímány dvojím způsobem, přesto ale kladné i záporné hodnocení shrnují možná nevědomky Záborského tvůrčí principy

- Záborský se odmítá přizpůsobit dominantní tradici psychologicko-realistického románového stylu
- Nezajímá ho realismus a jeho postavy jsou dle některých kritiků „tezovité“
- Pak je ale obtížné čelit hodnocení z realisticko-psychologických pozic, když pro autora není realismus ani psychologická interpretace postav zásadní
- Použití originální struktury, esejevitost textu s „nevýraznými“ postavami by mohly literární historiky upomínat na tzv. edukativní román.
- Záborského texty jsou vnímány jako kontraverzní a v posledních několika letech se autor otevřeně přihlásil k tzv. angažované literatuře, nikoli tak, jak ji znaly starší generace do r. 1989, ale přesto natolik výrazně, aby to vzbudilo pozornost. Poslední jeho kniha pak vzbudila kontroverzi

Je to příběh české emigrantky, jejího dospělého syna, ale i současné Evropy. Nový román Davida Zábranského *Za Alpami* je dle očekávání provokativní, ironický, otevřený, ale slušelo by mu méně zbytečné intelektuální exhibice.

(P.Smítalová,
Lidové noviny)

Za Alpami - román

V úvodu románu jsme svědky emigrace studentky filozofické fakulty Kateřiny a jejího přítele Jana, kteří se v roce 1977 rozhodnou opustit Československo a začít nový život v Německu. Jejich cesty se ale rozejdou a Kateřina se provdá za stárnoucího, finančně dobře zajištěného Němce Clemense Waltera, s nímž má syna Mathiase. Právě ten se vedle Kateřiny (nyní si říká Katharina) stává dalším hlavním hrdinou. Druhá část knihy se zaměřuje na jeho studia medicíny v Berlíně na konci 90. let, jeho milostné avantýry, svatbu s mladou lékařkou Marií a narození dvou dcer. Z původně nejistého, obtloustlého mladíka se stává striktně pořádkumilovný, cílevědomý lékař s vypracovanou postavou, v jehož dokonalém světě není místo pro chyby. Nakonec však nevydrží tlak na výkon orientovaného života a dává výpověď.

Za Alpami

- Zmiňovaný nekonformní přístup Zábranského však nespočívá v jeho hrdinech ani způsobu vyprávění. Skrývá se v tématech, která otevírá. Afrika jako podřadné místo, kam se dá tak akorát jet na dovolenou a potkat ty s černou pletí. Češi jako sebelítostivý národ na první pohled trpící svou neschopností dohnat Německo, přesto jím tajně pohrdající. Migrační krize jako nezvládnutý střet světů způsobený zahleděností západní civilizace do sebe, zhmotněný na plážích řeckých ostrovů. Východoevropský lékařský personál vysílaný do německých nemocnic jako zdánlivá životní výhra, živená předstíranou slušností domácích lékařů a tak dále.

(z recenze, Monika Zavřelová Idnes, 2017)

Lidi! Občané! Soudruzi a soudružky! Soukmenovci! Zkrátka, vy, co jste volili Okamouru, komunisty nebo alespoň toho Babiša, protože už máte dost hnusného liberalismu, co nám ho furt někdo cpe! Vy všichni sem! Přesněji: tam! Všichni do knihkupectví! Nastal čas přečíst si Zábranského!

- Tak začíná svoji čtenářskou reflexi prof. PhDr. Pavel Janoušek, CSc., bývalý ředitel Ústavu pro českou literaturu AV ČR v. v. i., v časopisu Tvar. Mimo jiné v ní říká:
- (Autor – D. Zábranský) je reinkarnací Miloše Zemana. Spisovatele, který ví všechno a všemu rozumí a ještě to umí napsat tak, aby každý pochopil, že ta prohnilá Evropa je v totálním úpadku a jediné, co nás snad ještě může před ním zachránit, je trumpovské odhodlání stavět obranné zdi.
- Prof. Janoušek uvádí, že Zábranský „svůj rebelský román pojal víceméně realisticky.“
- Možná, že můžeme říci, že spisovatel D. Zábranský uspěl, protože se o jeho románu vedou vypjaté polemiky, ale hlavně se dostal do politicko-kulturního diskurzu, který je vypjatý, konfliktní a kde je téměř jisté, že jedna strana nevyslyší tu druhou.

Z předešlých pozorování nám zbývá pouze řada nezodpovězených otázek:

- Máme tu tedy co dělat s novou vlnou angažované literatury?
- Objevil se nám zde autor, který přesně hodnotí a popisuje současnost?
- Je možné napsat politický román?
- Jak psát o politice v politicky rozdělené zemi?
- Je autor pouze intelektuální provokatér anebo přesně mapuje společenskou situaci?
- Je v jeho přístupu něco nového anebo je jeho tvorba kontinuálním vývojem?

Obrana románu Za Alpami - Petra Hůlová

- Na obranu románu Za Alpami, se postavila spisovatelka Petra Hůlová, která píše, že si kritici dlouho stěžovali, že chtějí politicky angažovaný text, když se jim ho dostalo, nejsou ale rádi.
- V každém případě, se čtenářům vyplatí pozorně sledovat další literární texty Davida Zábranského. Ať už jsou na ně reakce jakékoli.

Vybrané linky k tématu poslední knihy D. Zábranského, Za Alpami

- <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/artzona/inside/symptom-zabransky-CoNTa>
- <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=2235>
- <https://itvar.cz/david-zabransky-za-alpami-vetrne-mlyny-brno-2017>
- <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39435/hulova-petra-fackovaci-panak-david-zabransky>
- https://www.lidovky.cz/recenze-za-alpami-stahuji-se-nad-matickou-evropou-temna-mracna-pbz-/kultura.aspx?c=A180112_101704_In_kultura_jto
- <https://www.novinky.cz/kultura/salon/462206-playgirls-druhe-generace-eva-klicova-nad-knihou-davida-zabranskeho.html>

